

BADIIY ADABIYOTDA ABADIY MAVZULAR TALQINI VA ULARNING IJTIMOIY-FALSAFIY AHAMIYATI

*FARG‘ONA DAVLAT UNIVERSITETI
FILOLOGIYA FAKULTETI 3-BOSQICH TALABASI
ABDUMUTOLOVA HUSNORA*

Аннотация: Ushbu maqolada badiiy adabiyotning asosi hisoblangan abadiy mavzular — vatanparvarlik, muhabbat, do‘stlik hamda urush va tinchlik masalalarining badiiy talqini tadqiq etiladi. Asrlar davomida o‘z qimmatini yo‘qotmagan ushbu tushunchalarning insoniyat ma’naviy hayotidagi o‘rni, ularning ijtimoiy-falsafiy ildizlari hamda jamiyat shakllanishiga ko‘rsatadigan ta’siri tahlil qilinadi. Mumtoz va zamonaviy adabiyot namunalari misolida yozuvchilarning inson qalbini, uning ichki kechinmalarini ochib berish mahorati yoritilgan.

Калит so‘zlar: badiiy adabiyot, abadiy mavzular, vatanparvarlik, muhabbat, do‘stlik, urush va tinchlik, ijtimoiy-falsafiy ahamiyat, ma’naviy qadriyatlar, inson talqini, badiiy obraz.

Аннотация: В данной статье исследуется художественная интерпретация вечных тем, составляющих основу художественной литературы: патриотизма, любви, дружбы, а также вопросов войны и мира. Анализируется роль этих непреходящих понятий в духовной жизни человечества, их социально-философские корни и влияние на формирование общества. На примерах классической и современной литературы освещается мастерство писателей в раскрытии человеческой души и внутренних переживаний. **Ключевые слова:** Художественная литература, вечные темы, патриотизм, любовь, дружба, война и мир, социально-философское значение, духовные ценности, интерпретация человека, художественный образ.

Abstract: This article examines the artistic interpretation of eternal themes that form the core of fiction: patriotism, love, friendship, and the issues of war and peace. It analyzes the role of these timeless concepts in the spiritual life of humanity, their socio-philosophical roots, and their impact on the development of society. Through the examples of classical and contemporary literature, the study highlights the authors' craftsmanship in revealing the human soul and inner experiences.

Keywords: Fiction, eternal themes, patriotism, love, friendship, war and peace, socio-philosophical significance, spiritual values, human interpretation, artistic image.

Badiiy adabiyot — inson ma'naviy hayotining, uning quvonch va tashvishlarining badiiy in'ikosidir. Zamona va makonlar o'zgarsa-da, insoniyatni doimo bir xil savollar, his-tuyg'ular va muammolar o'ylantirib keladi. Aynan mana shu sababli adabiyotda abadiy mavzular tushunchasi mavjud. Bularga vatanparvarlik, muhabbat, do'stlik hamda urush va tinchlik kabi mavzular kiradi.

Vatanparvarlik: Milliy g'urur va burch

Vatanparvarlik — adabiyotning eng qadimiy va o'lmas mavzularidan biridir. Ushbu mavzu shunchaki tug'ilib o'sgan joyni sevish emas, balki xalq taqdiri uchun mas'uliyat his qilishini anglatadi. Vatanparvarlik mavzusi — shunchaki geografik hududni sevish emas, balki millatning tili, madaniyati, o'tmishi va kelajagi uchun qayg'urish, milliy o'zlikni asrash g'oyasidir. Ushbu mavzu adabiyot tarixida davrlar talabiga qarab turlicha ijtimoiy-falsafiy ma'no kasb etgan. Qadimiy doston va afsonalarda vatanparvarlik jismoniy jasorat va yurtni dushmanlardan asrash shaklida namoyon bo'ladi.

Alpomish va Go'rog'li: Ushbu qahramonlar shaxsiy manfaatlardan kechib, qabila yoki el-yurt tinchligi, chegaralar daxlsizligi uchun jang qiladi. Vatan ular uchun muqaddas nomus ramzidir.

To‘maris va Shiroq afsonalari: Vatanparvarlikning eng oliy ko‘rinishi — yurt ozodligi yo‘lida jonni fido qilish g‘oyasi ushbu obrazlar orqali xalq ongiga singdirilgan.

O‘rta asrlar Sharq adabiyotida vatanparvarlik falsafiy va axloqiy tushunchalar bilan uyg‘unlashib ketgan.

Alisher Navoiy talqini: Navoiy asarlarida Vatan tushunchasi "adolatli podshoh" va "obod mamlakat" g‘oyalari bilan bog‘lanadi. Uning nazarida, el-yurtga xizmat qilish — inson hayotining eng oliy mazmunidir (*"Odamiy ersang, demagil odami, xalq g‘amidin g‘ami yo‘q odami"*).

Behbudiy va Fitrat: Vatan taraqqiyotini uning iqtisodiy va ma‘rifiy mustaqilligida ko‘rishgan. Fitratning "Yurt qayg‘usi" she‘rlarida Vatanga bo‘lgan muhabbat uni qullikdan qutqarishga bo‘lgan isyonkor chaqiriqqa aylanadi.

Cho‘lpon: Uning she‘riyatida Vatan tushunchasi "erk" (erkinlik) so‘zi bilan egizakdir. *"Kishan kiyma, bo‘yin egma, ki sen ham hur tug‘ilgansan"* satrlari vatanparvarlikning eng yorqin manifestidir.

muhabbat mavzusi

Insoniyat ma'naviy hayotining asosiy asosi, qalbni tozalovchi va uni yuksaltiruvchi eng buyuk kuch sifatida talqin etiladi. Mumtoz adabiyotdan tortib zamonaviy asarlargacha sevgi tushunchasi insonni o'z-o'zini anglashga, fidoyilikka va go'zallikni his qilishga undaydigan ilohiy va dunyoviy tuyg'u deb ta'riflanadi. Sharq adabiyotida muhabbat majoziydan haqiqiyga (Allohga bo'lgan sevgiga) o'tish ko'prigidir. G'arb adabiyotida esa sevgi inson erkinligi, fojiasi va shaxs sifatida shakllanishi uchun asosiy omildir. Sevgi faqat quvonch emas, balki qalbni tarbiyalaydigan go'zal va og'riqli iztirobdir.

Masalan, Abdulla Qodiriyning "Mehrobdan chayon" asarida Anvar va Ra'no obrazlari orqali pokiza sevgi va vafo tuyg'ularining madh etilishi,

Alisher Navoiyning "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun" kabi klassik qahramonlar orqali ilohiy va majoziy sevgining eng yuqori cho'qqisini ifodalaydi.

Uilyam Shekspirning "Romeo va Julyetta" asarida ikki yoshning dushman oilalar o'rtasidagi fojiali, ammo o'limni yenggan buyuk muhabbati aks etgan.

Rashod Nuri Guntekinning "Choliqushi" asarida esa Feride va Kamronning ayriliq, iztirob va yillar sinovidan o'tgan go'zal sevgisi bayon etilgan.

Adabiyot urush haqida nima deydi?

Adabiyotda urush – insoniyat boshiga tushadigan eng daxshatli fojia, qonli qirg'in barot va shaxsiyatni parchalovchi shafqatsiz kuch sifatida tasvirlanadi. Yozuvchilar urush mavzusida faqat jang maydonini emas, balki askarlar qismati, ayriliq azoblari, yo'qotilgan yoshlik va insoniylikni saqlab qolish uchun kurashni birinchi o'ringa olib chiqadilar.

Insoniyat fojiasi: Urushda g'oliblar bo'lmaydi, u har ikki tomonga faqat vayronagarchilik, o'lim va ruhiy jarohatlar olib keladi.

"Yo'qotilgan avlod": Urushdan tirik qaytgan insonlar ham ruhan mayib bo'ladi va tinch hayotga moslasha olmaydi.

Ma'naviy imtihon: Eng og'ir sharoitda ham odamiylik, do'stlik va vijdonni saqlab qolish eng oliy jasoratdir.

Said Ahmadning Ufq" trilogiyasi urush ortidagi front orti hayoti, ayollar, keksalar va bolalarning mashaqqatli mehnati hamda ruhiy kechinmalari, "Ikki eshik orasi" asarida esa urushning oddiy odamlar taqdiriga ko'rsatgan fojiali ta'siri va urush keltirgan cheksiz iztiroblar tasvirlangan.

Adabiyotdagi vatanparvarlik, urush va muhabbat kabi mavzular insoniyat mavjud ekan, o‘z qimmatini va dolzarbligini hech qachon yo‘qotmaydigan abadiy mavzulardir. Har qanday davr yoki ijtimoiy tuzumdan qat'i nazar, adabiyot ushbu tushunchalar orqali inson qalbining eng chuqur qatlamlarini, uning fojeasi va ulug'vorligini tadqiq etib keladi. Urush — hayot va o‘lim o‘rtasidagi eng shafqatsiz chegara bo‘lsa, vatanparvarlik va muhabbat insonni bu dahshatlar ichida ruhan halok bo‘lishdan saqlab qoluvchi, unga yashash va kurashish uchun kuch beruvchi abadiy mayoqdir. Sharq va G‘arb ijodkorlarining asarlari shuni ko‘rsatadiki, jismoniy vafot yoki ayriliq bilan yakunlangan taqdirlarda ham, vatan oldidagi burch va qalbgaga bo‘lgan sadoqat baribir ruhning mutlaq g‘alabasi bilan tugaydi. Aynan shu sababli, ushbu uchlik adabiyotning o‘zak mag‘zi bo‘lib qolaveradi va kelajak avlodlar uchun ham eng oliy ma'naviy tarbiya maktabi bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

Alisher Navoiy. *Farhod va Shirin*. (Mukammal asarlar to‘plami, 8-jild) – Toshkent: Fan, 1991. – 420 b.

Hamid Olimjon. *Zaynab va Omon*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi adabiyot va san’at nashriyoti, 1978. – 64 b.

Said Ahmad. *Ufq (Trilogiya)*. – Toshkent: Sharq, 2014. – 480 b.

O‘tkir Hoshimov. *Ikki eshik orasi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015. – 512 b.

Lev Tolstoy. *Urush va tinchlik*. (4 jildlik, O‘zbek tilida) – Toshkent: Sharq, 2011.

Ernest Xeminguey. *Alvido, qurol!* (O‘zbek tilida) – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. – 320 b.

Mixail Sholoxov. *Tinch Don*. (O‘zbek tilida) – Toshkent: G‘afur G‘ulom nashriyoti, 1982.

Quronov D. *Adabiyotshunoslikka kirish*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-poligrafiya ijodiy uyi, 2007. – 224 b.

Sharafiddinov O. *Ijodning katta yo‘li*. (Adabiy-tanqidiy maqolalar) – Toshkent: O‘zbekiston, 1977.